

ОКВИР

ЗА УКЉУЧИВАЊЕ РОДНЕ РАВНОПРАВНОСТИ И
СОЦИЈАЛНЕ ИНКЛУЗИЈЕ У КРЕИРАЊУ ПОЛИТИКА

ОПШТИНА ВИШЕГРАД
РЕПУБЛИКА СРПСКА, БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Implemented by:

Ова публикација је подржана од стране Регионалног пројекта за социјално укључивање рањивих група на Западном Балкану, који финансира Савезно министарство за економску сарадњу и развој (BMZ), а спроводи Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

Анализа, резултати и препоруке у овој публикацији представљају мишљење аутора и не одражавају нужно ставове Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

ОКВИР

ЗА УКЉУЧИВАЊЕ РОДНЕ
РАВНОПРАВНОСТИ И СОЦИЈАЛНЕ
ИНКЛУЗИЈЕ У КРЕИРАЊУ ПОЛИТИКА

ОПШТИНА ВИШЕГРАД,
РЕПУБЛИКА СРПСКА,
БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

јули, 2025 године

Издавач: ХЕРА – Асоцијација за здравствену едукацију и истраживање

Уреднице: Мила Царовска и Елизабета Божиноска

Ауторке: Мила Царовска и Елизабета Божиноска

Дизајн: Контура

Мјесто и година издавања: Скопље, 2025. године

www.hera.org.mk

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

305-055.1/.2:352.077(497.6)

316.4.063.3:352.077(497.6)

ЦАРОВСКА, Мила

Оквир за укључивање родне равноправности и социјалне инклузије у креирању политика града Вишеград, Република Српска, Босна и Херцеговина [Електронски извор] / [ауторке и уреднице Мила Царовска и Елизабета Божиноска]. - Текст во ПДФ формат, содржи 36 стр., илустр. - Скопје : ХЕРА – Асоцијација за здравствену едукацију и истраживање, 2025

Начин на пристапување

(URL): <https://hera.org.mk/wp-content/uploads/2025/08/okvir-zauk%D1%99uchiva%D1%9Ae-rodne-ravnopravnosti-i-soczi%D1%98alne-inkluzi%D1%98e-u-kreira%D1%9Ae-politika-gradavishegrad.pdf>.

- Наслов преземен од екран. - Опис на изворот на 22.08.2025. - Библиографија: стр. 34

ISBN 978-608-5093-05-2

1. Божиноска, Елизабета [автор] [уредник]

а) Родова еднаквост -- Рамка за вклучување -- Креирање политики -- Вишеград (град), Република Српска, Босна и Херцеговина б) Социјална инклузија -- Рамка за вклучување -- Креирање политики -- Вишеград (град), Република Српска, Босна и Херцеговина

COBISS.MK-ID 66725125

САДРЖАЈ

Увод	5
Зашто је анализа РПСИ важна	6
Примјери земаља са добрим праксама за анализу РПСИ	9
О оквиру РПСИ	10
Добробит од провођења оквира РПСИ	11
Коме је намијењен оквир РПСИ	11
Структура оквира РПСИ	12
Улазне тачке за РПСИ у Општина Вишеград	12
ПРВИ ДИО: Оправданост	14
Општи резултат	15
Налази и препоруке за оправданост за доношење политике са аспекта РПСИ	16
ДРУГИ ДИО: Спровођење	17
Општи резултат	19
Налази и препоруке за спровођење политике са аспекта РПСИ	20
ТРЕЋИ ДИО: Праћење и вредновање	21
Општи резултат	22
Налази и препоруке за праћење и вредновање политике са аспекта РПСИ	23
ПРИЛОЗИ	24
Прилог А. Упитник за РПСИ – „Алат за помоћ“	24
Табела 1: РПСИ – ОПРАВДАНОСТ ПОЛИТИКЕ	24
Табела 2: РПСИ – СПРОВОЂЕЊЕ ПОЛИТИКЕ	26
Табела 3: РПСИ – ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПОЛИТИКЕ	28
Прилог Б: РПСИ семафор – брзи водич за оцјену политике	29
Прилог В: Списак провјера за укључивање РПСИ у политику	30
Рјечник појмова	32
Библиографија	34

Увод

Родна равноправност и социјална инклузија (РПСИ) су од суштинског значаја за постизање глобалних циљева одрживог развоја. Све већи број истраживања указује на чињеницу да се, укључивањем РПСИ у различите сфере друштвеног живота, унапређују здравље и социјално благостање људи. Кроз одговарајућу примјену концепта РПСИ у креирању националних политика¹, промовише се култура позитивних промјена у друштву, како би се на одговарајући и праведан начин одговорило на друштвено-економске потребе жена, рањивих група и маргинализованих група. Поред тога, овај концепт има суштинску друштвену вриједност, јер анализира основне узроке социјалне рањивости који доприносе родним неједнакостима и социјалној искључености. Овдје говоримо о ограничавајућим друштвено-културолошким нормама, неједнакој расподјели моћи на различитим основама и slabим институцијама које не могу да одговоре на потребе жена и рањивих заједница. Стога је неопходно промовисати концепт РПСИ у развоју политика, како би држава могла да ријеша изазове најугроженијих група и посвети се инклузивном одрживом друштвеном развоју.

Концепт родне равноправности и социјалне инклузије (РПСИ) односи се на неједнаку расподјелу моћи међу људима на основу њиховог пола, рода, старосне доби, капитала, мјеста становања, етничке припадности, инвалидитета или, пак, комбинације наведеног (при томе не искључујући и друге основе маргинализације, у зависности од социјалног контекста државе). Концепт се фокусира на потребу да се активно дјелује у друштву како би се што више уравнотежили односи моћи, смањиле разлике међу људима и осигурала једнака права, могућности, средства и поштовање свих појединаца, без обзира на њихов социјални статус.

„Родно интегрисање“² је, као глобална стратегија, званично усвојено прије 30 година од стране Уједињених нација (УН) током Међународне конференције о женама у Пекингу 1995. године. Од тада, ову стратегију примјењују готово све међународне развојне организације у развоју политика и програма како би помогле земљама у развоју да унаприједи концепте родне равноправности и оснаживања жена. Данас постоји обимна литература повезана са родним „мејнстримингом“, почевши од политичких изјава и међународних конвенција, преко регионалних и националних стратегија и акционих планова, до приручника, уџбеника, водича и алата за процјену, за вредновање, итд. У скорије вријеме, међутим, све више организација покушава да повеже стратегије за родни „мејнстриминг“ са другим сродним концептима, као што су „инклузија“, „различитост“ или друге идентитетске карактеристике, као што је, на примјер, „инвалидитет“. Управо је овај шири концепт узет као основ за припрему оквира којим анализирамо политике и програме из перспективе родне равноправности и социјалне инклузије, умјесто да политике третирамо само кроз род, као што је случај са укључивањем рода у јавним политикама.

1 Односи се на програме, акционе планове, стратегије, прописе и друге документе усвојене као акти од стране органа националне или локалне власти.

2 Англ. Gender Mainstreaming.

Зашто је анализа РРСИ важна

Родна равноправност је важно људско право и један је од главних услова за развој, напредак и стабилност сваког друштва. Да бисмо разумјели зашто је анализа РРСИ важна у развоју политика, слиједите чињенице о контексту у којем живимо, у свијету и у нашој земљи, које одсликавају неједнакости и неједнаку расподелу моћи, као и приступ људи могућностима.

- 1.** Особе са инвалидитетом су међу најсиромашнијим, најугроженијим и најмаргинализованијим групама у друштву. Често су искључени из економског и друштвеног живота и немају једнак приступ образовању, здравству, јавном превозу, запошљавању и културним догађајима. Стопа запослености особа са инвалидитетом на глобалном нивоу износи око 44%.³ Подаци из пописа становништва 2013. године показују да 4,5% жена у Босни и Херцеговини (БиХ) живи са неким обликом инвалидитета, али политике инвалидитета Босне и Херцеговине процјењују да је тај број најмање двоструко већи, и да свака друга породица има особу са инвалидитетом.⁴
- 2.** У условима хуманитарних криза (природних катастрофа, ратова, миграција), вјероватноћа да ће особе са инвалидитетом умријети је два до четири пута већа од оне код опште популације.
- 3.** На глобалном нивоу, жене учествују са 22,5%⁵ у парламентима својих држава. Традиционални системи владавине у великој мјери отежавају приступ жена и њихово учешће у тијела која донесе одлуке на свим нивоима власти. На нивоу БиХ, у Парламентарној скупштини 2018. године, од 42 посланика у Представничком дому, само 11 (или 26%) је било жена; док су у Дому народа, од 15 делегата, само 3 (или 20%) чиниле жене. На нивоу Представничког дома у Парламенту Федерације Босне и Херцеговине, од 98 посланика, само 25 (или 25,5%) је било жена; док су на нивоу Народне скупштине Републике Српске, од 83 посланика, само 14 (или 16,8%) чиниле жене.⁶
- 4.** На глобалном нивоу, свака трећа жена/дјевојчица је жртва физичког и/или сексуалног насиља. Насиље над женама нарушава друштвене односе међу људима и спрјечава жене да постигну социјалну и економску једнакост. Недавна студија ОЕБС-а о насиљу над женама из 2019. године показује да је 48% жена у Босни и Херцеговини доживјело неки облик злостављања, укључујући и интимно партнерско насиље, непартнерско насиље, ухођење, и сексуално злостављање, и то још од своје 15 године. Стопа насиља, пак, износи 35%. Најчешћа психолошка посљедица насиља над женама је страх, који је пријавило 55% жена које су доживјеле насиље од тренутног партнера, као и 70% оних које су преживеле насиља од бившег партнера. Ипак, 84% жена не пријављује насиље полицији, а на питање зашто, 38% је рекло да је насиље било исувише мало и да сматрају да је то породична ствар (33%).⁷

3 Свјетска здравствена организација, „Глобални извештај о инвалидитету“, Женева, 2011.

<https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability>

4 Бари, Фарзана; Ковач, Вања. Родни профил земље – Босна и Херцеговина: стање родне равноправности и препоруке за спровођење ГАП-а БиХ и ГАП-а ЕУ. Сарајево: Un Women CO у БиХ, 2019. стр. 37.

5 Свјетска банка (2011), Глобални извештај о развоју 2012.

<https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/51c285f6-0200-590c-97d3-95b937be3271>

6 Агенција за равноправност сполова Босне и Херцеговине. Извештај о напретку у примјени Пекиншке декларација и Платформе за дјеловање у БиХ у оквиру процеса Пекинг +25, 2019 стр. 9.

7 ОЕБС. Добробит и безбједност жена – Извештај са резултатима из Босне и Херцеговине, 2019.

5. Сваког дана око 800⁸ жена у свијету умре од узрока везаних за трудноћу и порођај, који се могу благовремено спријечити превентивним мјерама. У Босни и Херцеговини, 13% жена не добија никакву пренаталну његу, у поређењу са више од 21% Ромкиња. С друге стране, 84% мајки (94% у Републици Српској и 79% у Федерацији Босне и Херцеговине) имало је четири или више посјета пренаталне његе, које су у већини случајева обављали љекари.⁹
6. На глобалном нивоу, око 50% радно способних жена су запослене, у поређењу са 77% мушкараца.¹⁰ Жене и даље раде на слабо плаћеним радним мјестима и зарађују, у просјеку, између 70% и 90% од онога што мушкарци зарађују. Жене би могле да повећају своје приходе за 76%,¹¹ ако се превазиђе разлика у учешћу на тржишту рада и јаз у платама између мушкараца и жена. Буде ли се ово догодило, то ће свијету донети глобалну вриједност од 17 милијарди долара. Према годишњој Анкети о радној снази проведеној 2018. године међу 10.647 домаћинстава, жене имају нижу стопу запослености од мушкараца (25% наспрам 44,1%) и вишу стопу незапослености (20,3% наспрам 17,2%). Број регистрованих незапослених особа у Босни и Херцеговини у јуну 2019. године износио је 405.476, од чега су 56,9% (230.548) биле жене.¹²
7. У просјеку, жене проводе 3 сата више у бризи о домаћинству и породици у поређењу са мушкарцима у земљама у развоју и 2 сата више дневно у развијеним земљама. На глобалном нивоу, жене обављају већину неплаћеног рада његе, а плаћено им је само 25–50% од укупних сати које проведу у бризи о домаћинству и породици.¹³
8. Како се клима и климатске промјене погоршавају, ризици за најугроженије људе у друштву се убрзавају.

8 УНИЦЕФ. <http://data.unicef.org/topic/maternal-health/maternal-mortality/>

9 Бари, Фарзана; Ковач, Вања. Родни профил земље – Босна и Херцеговина: стање родне равноправности и препоруке за спровођење ГАП-а БиХ и ГАП-а ЕУ. Сарајево: Un Women CO у БиХ, 2019.

10 Влада Аустралије, Министарство спољних послова и трговине. Стратегија за родну равноправност и оснаживању жена. Фебруар 2016.

11 ActionAid, 2015, „Затвори јаз! Трошак неједнакости у женском раду“, стр. 9.

12 Агенција за статистику Босне и Херцеговине. Демографија и социјалне статистике – регистрована незапосленост у јуну 2019 године.

Објављено 20 августа 2019 године. Доступно на: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Saopstenja/2019/LAB_03_2019_06_0_BS.pdf, стр. 2.

13 UN Women. <https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-economic-empowerment>

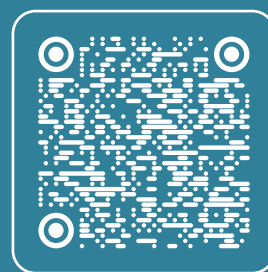

Примјери земаља са добрим праксама за анализу РПСИ

Фонд за сукобе, стабилност и безбједност (Conflict, Stability and Security Fund – CSSF) основала је Влада Велике Британије 2015. године како би понудила свеобухватан одговор за рјешавање најсложенијих изазова везаних за националну безбједност и за промовисање међународног мира и стабилности. Овај се Фонд у свом раду залаже да ће извјештавати о програмским доприносима и финансијским обавезама за родну равноправност и социјалну инклузију у пројектима / програмима који се реализују кроз фондове за помоћ Владе Велике Британије. Оперативни оквир овог Фонда га обавезује да прати инклузивност и утицај његових активности (кроз међународну помоћ) на људе који су посебно заштићени **Законом о једнакости** (Equalities Act) у Великој Британији. **Маркер GESI** (Gender Equality and Social Inclusion Marker) је посебна политика усвојена од стране CSSF-а која омогућава праћење текућих финансијских расхода за родну равноправност у складу са владином финансијском подршком за економски развој земаља у развоју.

Маркер GESI је доступан на:

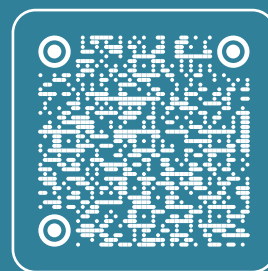
<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/66670bb43d0e9a43f75f63cb/ISF_GESI_Marker_Guidance_.pdf>

У **Непалу** је основана посебна **радна група за родну равноправност и социјалну инклузију**, коју чине више националних и међународних партнера. У питању је платформа за учење и координисање која помаже држави у интегрисању родне равноправности и социјалне инклузије у националним политикама. Чланови групе сматрају да, иако је РПСИ сложен концепт, када је довољно схваћен и операционализован у оквиру специфичног културног контекста, и у историјском и друштвено-економском контексту, РПСИ може имати велики утицај на промјену друштва у праведније и инклузивније друштво. Ова је група прије неколико година припремила **Заједнички концептуални оквир**, који је прихватила и Влада Непала. Сврха овог оквира је да ојача координисани приступ развоју земље из перспективе социјалне инклузије и родне равноправности. Иако је у посљедњих неколико година Непал остварио значајан напредак у рјешавању питања родне равноправности и социјалне инклузије, велики дио становништва је и даље дискриминисан због свог рода, родног идентитета или социјалног статуса.

Концептуални оквир за родну равноправност и социјалну инклузију је доступан на:

<https://un.org.np/sites/default/files/doc_publication/2019-01/GESI%20Framework_English%2020.07.2017_opt.pdf>

О оквиру РРСИ

Овај је оквир осмишљен у облику водича, са упитима, па ће омогућити онима који га примјењују да направе анализу и дају оцјену укључености концепта РРСИ у политике државе. Оквир се такође може користити и у процесу припрема конкретних политика којима се анализирају проблеми, потребе и очекивања жена и других социјално угрожених група везано за различита друштвена питања. Овај оквир полази од чињенице да је род друштвено признат као један од вишеструких фактора маргинализације. У осталим факторима маргинализације спадају (мада нису у потпуности ограничавајући и зависе од друштвеног контекста државе): инвалидитет, старосно доба, брачно стање, етничка припадност, вјерска увјерења, сексуална оријентација и родни идентитет. Крајњи циљ примјене оквира јесте да се сагледа како ће политика постићи позитивне промјене у животима и добробити жена и других рањивих заједница. Поред тога, примјеном оквира ће се омогућити да се утврде конкретни приступи и мјере за превазилажење родних неједнакости и да се дефинишу стратегије које ће промовисати веће учешће и оснаживање рањивих група грађана. Обзиром на то да ни жене ни мушкарци нису хомогене групе, родни се односи интерсекцирају¹⁴ (укрштају, испреплићу) по различитим основима који произилазе из друштвеног идентитета људи (религија, старосно доба, здравствено стање, етничка припадност, сексуална оријентација итд.). Анализом ових односа избјегава се ризик јачања постојећих неједнакости и ограничења, који спречавају већу социјалну инклузију жена и рањивих категорија грађана. Коначно, спровођењем оквира ће ојачати мјеродавност, дјелотворност и утицај националних и локалних политика из перспективе родне равноправности и социјалне инклузије. Оквир је заснован на већ постојећим међународним документима за анализу РРСИ у различитим програмима и пројектима или за управљачке структуре у различитим организацијама, те је прилагођен у складу са њима. Питања треба третирати као базични оквир, уз напомену да се могу користити и допунски извори у циљу постизања веће комплементарности у процјени степена интегрисаности РРСИ у политику која је предмет анализе.

Примјеном оквира РРСИ настоји се избјећи уобичајени друштвени стереотип различитих појединаца, као и генерализовање њихових потреба. Оквир препознаје и уважава чињеницу да су животна искуства жена и мушкараца различита – и стога ће њихови ставови, њихове потребе и приоритети такође бити различити. Теорија РРСИ препознаје да примјена идентичног приступа на све људе не може да буде ефективна у рјешавању различитих потреба жена, мушкараца и социјално угрожених група грађана.

¹⁴ Интерсекционалност нуди један нови начин размишљања о сложености везане за родну равноправност и социјалну инклузију. То није приступ који ће нам дати коначне одговоре на друштвене проблеме људи, већ ће преформулисати наше размишљање маргинализације повезане са родом и родном равноправношћу, чиме се „ствара простор за рефлексивно размишљање и критички ангажман“. Примјена интерсекционалних „наочара“ помаже да се људска права повежу са вишеструким облицима дискриминација коју доживљавају људи, прије свега жене, и социјално угрожене и маргинализоване групе.

Добробит од спровођења оквира РРСИ

Циљ који желимо да постигнемо спровођењем оквира је да препоручимо конкретне активности (акције) којима ће се унаприједити припрема, спровођење и праћење политика на националном или локалном нивоу.

Оквиром ће се:

- препознати могућности за смањење родних и других неједнакости и за јачање подршке и одговора на потребе жена и особа које су сиромашне, социјално угрожене или припадају некој маргинализованој заједници;
- разумјети ниво усклађености политике са националним законодавством о родној равноправности и са другим мјеродавним политикама које су од стратешког значаја и баве се родном равноправношћу и социјалном искљученошћу; и
- допринијети добијању више података и чињеница заснованих на доказима, који су потребни за одговарајуће финансирање при спровођењу политика.

Коме је намијењен оквир РРСИ

Овај је оквир намијењен да се користи од стране представника стручних тијела, комисија, радних група за родну равноправност у оквиру локалне власти, као и од стране службеника надлежних за родну равноправност у општинским скупштинама/ вијећима и у другим тијелима локалне самоуправе. Оквир могу користити и други именовани органи и тијела из институција локалне самоуправе или међусекторске групе које располажу капацитетима и искуством да спроводе родне анализе. Коначно, овај оквир могу користити и друге организације, као алат за процјену утицаја РРСИ на програме, прописе, пројекте и управљачке структуре.

Прије него што се упустите у анализу РРСИ (било да се ради о политици, пројекту или програму), запитајте се следеће: *(ова питања / ове тврдње могу инспирисати чланове групе да постигну бољи квалитет анализе и свеобухватно интегришу концепт РРСИ у политику):*

1. Који је најчешћи стереотип повезан са родном равноправношћу или са маргинализованом групом у друштву или на Вашем радном мјесту, и који су ефекти ових стереотипа?
2. Издвојте један изазов за родну равноправност у друштву или на Вашем радном мјесту и објасните какви су утицаји такве неједнакости.
3. Опишите ситуацију у којој су неки људи искључени из могућности да добију одређену јавну услугу или којима се онемогућује професионални развој; који су узроци таквог стања и какве су последице.
4. Објасните како су Ваша професионална и лична искуства утицала на формирање Ваших ставова и приступа разумијевању и раду на питањима која се односе на род и инклузивност рањивих и маргинализованих група.
5. Опишите једну од најчешћих реакција Ваших колега када се помиње појам „род“ или „родна равноправност“ и објасните шта они подразумевају под тим својим реакцијама / тврдњама?

Структура оквира РРСИ

Оквир се састоји од три поглавља, која омогућавају спровођење квалитетног прегледа политика државе из перспективе РРСИ:

1

оправданост за доношење политике;

2

спровођење; и

3

праћење и вредновање политике.

За свако се поглавље даје општа оцјена укључивања родне равноправности и социјалне инклузије у политику – избором једне од шест категорија означених са 0, 1, 2, 3, 4, 5. Поред тога, у наративном сажетку, наводе се кључни налази и препоруке. Оквир такође садржи и прилог са рјечником кључних појмова везаних за родну равноправност и социјалну инклузију.

Улазне тачке за РРСИ, Општини Вишеград

1. Закон о стратешком планирању и управљању развојем (Службени гласник Републике Српске – 07.07.2021.)

Могуће улазне тачке за РРСИ:

- **Члан 3: Дефиниција једнаких могућности** – РРСИ се може примијенити кроз интеграцију родне перспективе у свим стратешким документима и политикама.
- **Члан 4: Начела стратешког планирања** – Укључује начело социјалне инклузије и родне равноправности као обавезу у свим развојним процесима.
- **Члан 11: Стратешка документа** – РРСИ се може осигурати путем обавезног укључивања родне анализе у све стратешке планове и њиховим усклађивањем са начелима одрживог развоја, међународним документима и документима за РРСИ.
- **Члан 19: Средњорочни планови** – РРСИ се може примијенити увођењем показатеља за праћење родне равноправности и социјалне инклузије.

2. Уредба о стратешким документима (Службени гласник Републике Српске – 25.10.2021.)

Могуће улазне тачке за РРСИ:

- **Члан 4: Јавност, транспарентност и партнерство** – Обезбјеђује се учешће академске заједнице, цивилног сектора и других интересних група у одређивању развојних приоритета. РРСИ се може интегрисати кроз посебне консултације са организацијама које раде на родној равноправности или социјалној инклузији маргинализованих група.
- **Члан 5: Социјална инклузија, родна равноправност и једнаке могућности** – Наглашава се важност равноправног учешћа жена и рањивих група. РРСИ се може интегрисати у све кораке израде, праћења и вредновања стратешких докумената.
- **Члан 8: Фазе развоја стратешких докумената** – Родно разврстани подаци и анализа препрека за социјалну инклузију могу се укључити приликом израде ситуационих анализа.

3. Уредба о спроведбеним документима (Службени гласник Републике Српске – 03.02.2022.)

Могуће улазне тачке за РПСИ:

- **Члан 5: Социјална инклузија и родна равноправност** – Предвиђа мјерење ефеката политика на различите групе. РПСИ се може интегрисати кроз показатеље родне равноправности и праћење учешћа жена и маргинализованих група у изради и реализацији развојних планова.
- **Чланови 7 и 8: Средњорочно планирање рада органа управе** – Укључивање родне анализе у дефинисање приоритета и распојелу средстава у средњорочним плановима.
- **Члан 9: Годишњи извјештаји о раду** – РПСИ се може примијенити укључивањем родно разврстаних показатеља у извјештаје о спровођењу политика.

Примјена РПСИ у овим документима се може обезбиједити путем:

1. институционализовања родне анализе у свим фазама планирања и спровођења,
2. показатеља родне равноправности у извјештајима о праћењу политика,
3. консултација са женама, маргинализованим групама, организацијама које раде на родној равноправности и социјалној инклузији у дефинисању приоритета, и
4. буџетских издвајања заснованих на начелима родне равноправности.

ПРВИ ДИО:

Оправданост

Табела 1: Упитник за оправданост за доношење политике

ПИТАЊЕ	ДА \ НЕ ДЈЕЛИМИЧНО	КОМЕНТАРИ
1. Да ли се дио анализе проблема ове политике бави различитим изазовима жена, мушкараца и маргинализованих група? Узмите у обзир друштвене, културне, економске и политичке потребе различитих циљних група?		
2. Да ли су резултати истраживања или доступни национални статистички подаци, који идентификују родне неједнакости или друштвену дискриминацију, укључени у анализу проблема?		
3. Да ли се питања регулисана политиком могу повезати са изазовима или недоследностима у вези са родном неравноправношћу и социјалном искљученошћу одређених циљних група? Којих група и која су то питања?		
4. Да ли анализа за усвајање такве политике укључује разврстане податке на основу пола, рода, старосној доби, инвалидитета или других основа социјалне угрожености?		
5. Уколико пол или други видови разврстаних података нису приказани у дијелу за анализу проблема, који су разлози што ти подаци недостају? ¹⁵		
6. Да ли се за циљне групе у контексту политика узимају у обзир социјално искључене или маргинализоване групе у земљи? Да ли је овај налаз подржан статистичким подацима и/или чињеницама заснованим на доказима?		
7. Да ли су капацитети националних или локалних институција, који су кључни за спровођење политике, одговарајући и довољни да одговоре на потребе рањивих група?		
8. Да ли анализа проблема указује на потенцијалне ризике који би се могли појавити током спровођења политике и да ли постоји план како би се ти ризици могли ублажити? ¹⁶		
9. Да ли су анализирани капацитети сектора цивилног друштва који могу активно допринијети унапређењу концепта РРСИ приликом спровођења политике?		
10. Да ли постоји интерсекционални приступ када се анализирају проблеми и потребе циљних група којима је политика намијењена? Да ли мислите да је интерсекционална анализа свеобухватна како би одговорила на потребе рањивих група, жена и деце?		
11. Да ли су одређене буџетске импликације анализирани у дијелу о оправданости политике?		

¹⁵ На примјер, да не постоји државна статистика, или да су поједини показатељи неодговарајући за разврставање према полу, роду, инвалидитету или другом основу.

¹⁶ На примјер, у окружењу у коме су укоријењене традиционалне вриједности за улогу жене у породици, мушкарци се оштро противе мјерама општине да организује обуку жена за стицање нових радних вјештина како би активније учествовале на тржишту рада.

Општи резултат

У табели испод, потребно је означити са (X) једну од шест категорија које сажимају „квалитет“ дијела за оправданост политике са аспекта родне равноправности и социјалне инклузије (кроз консензус постигнут унутар групе која спроводи анализу).

На основу добијене оцјене, група ће стећи опште разумијевање о томе како је концепт РПСИ интегрисан у ситуационој анализи дијела о оправданости политике.

Опис	
☐	0 У дијелу о оправданости, родна анализа је потпуно искључена и није познато како би политика могла да утиче на унапређењу родне равноправности, а поред тога постоји ризик од јачања родне неједнакости.
☐	1 Одређени аспекти родне анализе су укључени у дијелу о оправданости, и политика не повећава родне неједнакости, иако, са друге стране, нема суштински допринос родној равноправности.
☐	2 У дијелу о оправданости постоји потенцијал да политика утиче на унапређење родне равноправности, али нису посебно одређени изазови и потребе жена, рањивих група, као и институција система.
☐	3 У дијелу о оправданости, родна анализа и специфичне потребе и проблеми жена и рањивих група су обрађени на одговарајући начин, али родна равноправност није један од главних разлога за доношење ове политике, иако има одређени допринос унапређењу родне равноправности.
☐	4 У дијелу о оправданости, родна анализа и специфичне потребе и проблеми жена и других рањивих група су обрађени на одговарајући начин, али родна равноправност није један од главних разлога за усвајање политике, иако има значајан допринос унапређењу родне равноправности.
☐	5 У дијелу о оправданости, родна равноправност је један од главних разлога за доношење такве политике и има суштински значај за унапређење родне равноправности.

Налази и препоруке за оправданост за доношење политике са аспекта РПСИ

ПОГЛАВЉЕ	ОПШТА ОЦЈЕНА (Означите оцјеном од 0 до 5)	НАЛАЗИ И ПРЕПОРУКЕ <i>Дајте кратко објашњење (сажетак) за додијелену оцјену (погледајте главна питања испод: она ће вам помоћи да сажмете ово поглавље).</i> <i>Наведите кључне препоруке које би ојачале оправданост за доношење ове политике из перспективе РПСИ.</i> <i>Највише 500 ријечи.</i>
Оправданост за доношење политике.		<p data-bbox="957 770 1161 846">Налази:</p> <ol data-bbox="726 869 1380 1344" style="list-style-type: none">1. У којој мјери су у овој политици укључени подаци и чињенице засновани на доказима у објашњавање проблема и стања са којима се суочавају групе грађана од значаја за РПСИ?2. Какви су капацитети мјеродавних државних органа, организација цивилног друштва и других заинтересованих страна који могу допринијети унапређењу РПСИ у спровођењу ове политике?3. У којој мјери је у овој политици укључена интерсекционална родна анализа у разради изазова и потреба са којима се суочавају различите групе од значаја за унапређењу РПСИ? <p data-bbox="909 1527 1209 1603">Кључне препоруке:</p> <p data-bbox="726 1626 1364 1760">Наведите кључне активности које би ојачале оправданост за доношење ове политике из перспективе РПСИ у складу са главним налазима из сажетка.</p>

ДРУГИ ДИО:

Спровођење

Табела 2: Упитник за спровођење политике

ПИТАЊЕ	ДА / НЕ ДЈЕЛИМИЧНО	КОМЕНТАРИ
1. Да ли су аспекти родне неједнакости и социјалне искључености укључени у циљеве политике?		
2. Да ли се предложене мјере политике посебно односе на род, родну равноправност и социјалну искљученост?		
3. Постоји ли могућност да ће предложене активности изазвати супротан ефекат, односно довести до повећања неједнакости или социјалне угрожености?		
4. Да ли предложене активности јачају улогу и утицај жена у друштву? ¹⁷		
5. Да ли ће предложене активности побољшати статус и капацитете (вјештине, знања) рањивих и маргинализованих група у друштву? ¹⁸ Ко су ове групе и које су то групе од посебног значаја за испуњавање циљева политике?		
6. Да ли политика наводи активности за укључивање различитих заинтересованих страна које би ојачале промоцију РПСИ у јавном простору? ¹⁹		
7. Да ли политика укључује активности за дијелење и размену знања/искуства између различитих заинтересованих страна по питањима РПСИ? ²⁰ Или, да ли активности које се баве специфичним родним питањима, такође процијењују утицај родних неједнакости на оснаживање жена или оснаживање маргинализованих група? ²¹		

17 На примјер, основати групу жена и радити на њиховој подршци: у изградњи женских каријерних вјештина, пружити могућности женама да учествују у креирању политике на локалном нивоу, подизању јавне свијести становништва у циљу превазилажења родних стереотипа. Овдје се може говорити и о разним активностима за едукацију о родној равноправности мушкараца са циљем њиховог активног укључивања у промоцију РПСИ.

18 На примјер, укључивање особа са различитим инвалидитетом у стицање радних вјештина, усавршавање здравственог особља за рад са особама са инвалидитетом, повећање приступа социјалним услугама за мигранте/избјеглице, повећање укључености особа са инвалидитетом у креирање политике на националном нивоу.

19 На примјер, организовање кампања локалне самоуправе и њихово директно учешће у смањењу стигматизације и дискриминације особа са инвалидитетом.

20 На примјер, између организација цивилног друштва и центара за социјални рад, да унаприједи превенцију насиља у породици, начин упућивања жртава и бољу координацију.

21 На примјер, организовање радионица са различитим заинтересованим странама како би се разговарало у којој мјери општински акциони план запошљавања је ефикасан у повећању учешћа жена на тржишту рада и шта треба побољшати или промијенити.

<p>8. Да ли се организације цивилног друштва појављују као партнери у спровођењу одређених активности у политици, према свом искуству и стручности у области РРСИ? Да ли је њихово учешће одговарајуће за постизање циљева политике?</p>		
<p>9. Да ли су активности у складу са и доприносе за примјену Закона о једнаким могућностима жена и мушкараца? Уколико постоје правне празнине, како се те празнине могу превазићи како би се осигурало да су начела РРСИ усклађени са националним законодавством?</p>		
<p>10. Да ли су мјере политике одговарајуће и надопуњавајуће циљевима и активностима из закона и/или Националне стратегије за родну равноправност? Постоје ли велике празнине и како се могу превазићи како би се начела РРСИ ускладили са националном стратегијом?</p>		
<p>11. Да ли је интерсекционални приступ укључен у активности политике како би се на одговарајући начин одговорило на потребе различитих друштвених група?²²</p>		
<p>12. Да ли су извори финансирања или други ресурси додијељени за спровођење активности за унапређење концепта РРСИ у оквиру политике?</p>		
<p>13. Да ли постоје (и да ли су одговарајући) буџети за изградњу капацитета државне управе или одговорних лица за политику, за питања везана за РРСИ?</p>		

22 На примјер, идентификоване су специфичне акције за побољшање приступа гинеколошким услугама за жене на селу у поређењу са урбаним женама.

Општи резултат

У табели испод, потребно је означити са (X) једну од шест категорија које сажимају „квалитет“ дијела за спровођење политике са аспекта родне равноправности и социјалне инклузије (кроз консензус постигнут унутар групе која спроводи анализу).

На основу добијене оцјене, група ће стећи опште разумијевање о томе како је концепт РПСИ интегрисан у ситуационој анализи дијела о спровођењу политике.

Опис	
☐	0 Током спровођења, родно осјетљиве интервенције су потпуно искључене и није познато како би политика могла да утиче на унапређење родне равноправности, а поред тога постоји ризик од јачања родне неједнакости.
☐	1 Током спровођења, укључене су одређене родно осјетљиве интервенције, политика се не сматра угрожавањем родне неједнакости, иако, са друге стране, нема суштински утицај на родну равноправност.
☐	2 Током спровођења, постоји потенцијал да политика утиче на унапређење родне равноправности, међутим, интервенције нису посебно одређене и буџетиране тако да утичу на потребе рањивих група и институција.
☐	3 Током спровођења, родно специфичне интервенције су на задовољавајући начин размотрене, али без буџета; родна равноправност није један од главних разлога за политику, иако има извесни допринос унапређењу родне равноправности.
☐	4 Током спровођења, родно специфичне интервенције су на задовољавајући начин размотрене, али без буџета; родна равноправност није један од главних разлога политике, иако има значајан допринос унапређењу родне равноправности.
☐	5 Током спровођења, родна равноправност је један од главних циљева политике и има темељан значај у унапређењу родне равноправности, у којој су родно специфичне интервенције интегрисане и одговарајући буџети додијељени.

Налази и препоруке за спровођење политике са аспекта РРСИ

ПОГЛАВЉЕ	ОПШТА ОЦЈЕНА (Означите оцјеном од 0 до 5)	НАЛАЗИ И ПРЕПОРУКЕ <i>Дајте кратко објашњење (сажетак) за додијељену оцјену (погледајте главна питања испод: она ће вам помоћи да сажмете ово поглавље).</i> <i>Наведите кључне препоруке које би ојачале оправданост за доношење ове политике из перспективе РРСИ.</i> <i>Највише 500 ријечи.</i>
Спровођење политике.		<p data-bbox="957 761 1157 840">Налази:</p> <ol data-bbox="726 862 1372 1612" style="list-style-type: none">1. У којој мјери ова политика укључује родно специфичне активности или мјере за побољшање социјалне инклузије одређених циљних група?2. Колико ће резултати ових интервенција довести до стварних промјена за жене или за рањиве групе или, пак, ће утицати на позитивне друштвене промјене?3. Каква је укљученост организација цивилног друштва, или рањивих група, у спровођењу активности ове политике, или се ради о само декларативном приступу?4. Колико су активности предвиђене овом политиком интерсекционалне, у сврси задовољавања потреба најугроженијих група?5. У којој мјери су буџети запажени и одговарајући за спровођење ове политике, укључујући и унутрашње јачање државних органа (локалне власти) који су одговорни за координацију, спровођење и праћење? <p data-bbox="909 1668 1204 1736">Кључне препоруке:</p> <p data-bbox="726 1758 1364 1892">Наведите кључне активности које би ојачале оправданост за доношење ове политике из перспективе РРСИ у складу са главним налазима из сажетка.</p>

ТРЕЋИ ДИО:

Праћење и вредновање

Табела 3: Упитник за укљученост РПСИ у праћење и вредновање

ПИТАЊЕ	ДА / НЕ ДЈЕЛИМИЧНО	КОМЕНТАРИ
1. Да ли је прикупљање података према полу, старосној доби, инвалидитету (или други облик искључења) предвиђено за оцјену ефикасности политике у вези са РПСИ?		
2. Да ли политика предвиђа оснивање тијела за праћење и вредновање, и уколико је тако, да ли су аспекти РПСИ укључени у његов мандат? Да ли су жене и маргинализоване групе укључене у тијело и план за праћење и вредновање политике?		
3. Да ли план праћења и вредновања предвиђа састанке за вијећање између различитих заинтересованих страна како би се разговарало о томе да ли је и у којој мјери концепт РПСИ узет у обзир у спровођењу политике?		
4. Да ли су показатељи родно осјетљиви и инклузивни за рјешавање потреба рањивих/ маргинализованих група? Да ли се при успостављању показатеља примјењује интерсекционални приступ, и који су показатељи кључни за праћење резултата политике?		
5. Да ли су наведени алати за прикупљање/анализу родних показатеља и која је институција одговорна?		
6. Да ли је планирано периодично вредновање/прегледање политике како би се процијенио њен утицај на унапређење РПСИ на средњи рок?		

Општи резултат

У табели испод, потребно је означити са (X) једну од шест категорија које сажимају „квалитет“ дијела за праћење и вредновање политике са аспекта родне равноправности и социјалне инклузије (кроз консензус постигнут унутар групе која спроводи анализу).

На основу добијене оцјене, група ће стећи опште разумијевање о томе како је концепт РПСИ интегрисан у ситуационој анализи дијела о праћењу и вредновању политике.

Опис	
☐	0 За праћење и вредновање политике, родни показатељи су потпуно искључени да би се процијенило како би политика имала утицај на унапређење родне равноправности, а поред тога постоји ризик од јачања родне неједнакости.
☐	1 Неки родни показатељи су укључени у политику, али они нису на задовољавајући начин специфични и инклузивни и не постоји план како ће се показатељи пратити и оцјењивати; међутим не сматра се да политика ствара родне неједнакости, иако, са друге стране, нема суштинског утицаја на родну равноправност.
☐	2 Постоји потенцијал да политика утиче на родну равноправност, али показатељи рода нису довољно разврстани и инклузивни, и не постоји план како ће се показатељи пратити и оцјењивати да би се боље процијенила ефикасност политике према женама, рањивим групама и државним институцијама у постизању родне равноправности.
☐	3 Родни показатељи су на задовољавајући начин разврстани и инклузивни, али не постоји план како ће се показатељи пратити и оцјењивати и како ће се обезбиједити учешће рањивих група; родна равноправност није један од главних разлога политике, иако има одређени допринос унапрјеђењу родне равноправности.
☐	4 Родни показатељи су на задовољавајући начин разврстани и инклузивни, али не постоји план како ће се показатељи пратити и оцјењивати, нити како ће се обезбиједити партиципативно учешће рањивих група и жена у процесу евалуације; родна равноправност није један од главних разлога за праћење ефеката политике, иако има значајан допринос унапрјеђењу родне равноправности.
☐	5 Родна равноправност је један од главних циљева политике и има темељни значај у унапрјеђењу родне равноправности, у који су укључени и на задовољавајући начин разврстани и инклузивни показатељи рода; постоји план за праћење и вредновање, учешћем рањивих група и жене у процесу праћења и вредновања.

Налази и препоруке за праћење и вредновање политике са аспекта РПСИ

ПОГЛАВЉЕ	ОПШТА ОЦЈЕНА (Означите оцјеном од 0 до 5)	НАЛАЗИ И ПРЕПОРУКЕ <i>Дајте кратко објашњење (сажетак) за додијелену оцјену (погледајте главна питања испод: она ће вам помоћи да сажмете ово поглавље). Наведите кључне препоруке које би ојачале оправданост за доношење ове политике из перспективе РПСИ. Највише 500 ријечи.</i>
Праћење и вредновање политике.		<p data-bbox="906 712 1174 779" style="text-align: center;">Налази:</p> <ol data-bbox="676 801 1394 1057" style="list-style-type: none">1. У којој мјери су показатељи родно разврстани и социјално инклузивни како би се лакше информисало о резултатима спровођења ове политике који су од значај за РПСИ?2. У којој мјери процеси и тијело укључена у координацију, праћење и вредновање резултата ове политике интегришу начела РПСИ? <p data-bbox="860 1464 1222 1532" style="text-align: center;">Кључне препоруке:</p> <p data-bbox="676 1563 1394 1662">Наведите кључне активности које би ојачале оправданост за доношење ове политике из перспективе РПСИ у складу са главним налазима из сажетка.</p>

ПРИЛОЗИ

Прилог А. Упитник за РПСИ – „Алат за помоћ“

У табели испод, наћи ћете додатна „питања за помоћ“ из алата за РПСИ, којима се стимулише креативни/аналитички процес рада групе приликом анализе политике из перспективе РПСИ.

Табела 1: РПСИ – ОПРАВДАНОСТ ПОЛИТИКЕ

ПРЕГЛЕДАЈТЕ ПИТАЊА	ПИТАЊА ЗА ПОМОЋ
1. Да ли се дио анализе проблема ове политике бави различитим изазовима жена, мушкараца и маргинализованих група? Узмите у обзир друштвене, културне, економске и политичке потребе различитих циљних група.	Да ли су економске потребе Ромкиња обрађене у Националној стратегији запошљавања, као једна од најмање заступљених женских група на тржишту рада? Да ли се разматрају њихове друштвене и културне карактеристике које доприносе смањењу учешћа Ромкиња на тржишту рада (на примјер, ниво образовања, или традиционална улога Ромкиња у породици)?
2. Да ли су резултати истраживања или доступни национални статистички подаци, који идентификују родне неједнакости или друштвену дискриминацију, укључени у анализу проблема?	Да ли се Национална стратегија за младе позива на чињенице засноване на доказима из мјеродавних истраживања, гдје је угрожена група младих више погођена дискриминацијом (на примјер, због физичког/интелектуалног инвалидитета) или неједнаким третманом приликом коришћења здравствених услуга (на примјер, када Ромкиње морају да изаберу породичног љекара гинеколога)?
3. Да ли се питања регулисана политиком могу повезати са изазовима или недослиједностима у вези са родном неравноправношћу и социјалном искљученошћу одређених циљних група? Којих група и која су та питања?	Да ли локални акциони план за борбу против дискриминације анализира изазове и потребе особа са инвалидитетом, Рома – оних који су чешће изложени дискриминацији. Или, уколико се ради о локалном акционом плану за запошљавање, да ли су идентификоване родне разлике у погледу запослених жена у односу на мушкарце и да ли је урађена анализа о факторима који доприносе за такве неједнакости?
4. Да ли анализа за усвајање такве политике укључује разврстане податке на основу пола, рода, старосне доби, инвалидитета или других основа социјалне угрожености?	Да ли локални здравствени акциони план садржи податке о проценту жена на општинском нивоу које су изабрале породичног љекара гинеколога? Да ли постоје подаци о проценту особа са инвалидитетом, односно Ромкиња, као посебно рањивих група?
5. Уколико пол или други видови разврстаних података нису приказани у дијелу за анализу проблема, који су разлози што ти подаци недостају?	На примјер, одређени показатељи исхода не могу бити разврстани према полу, роду, старосној доби, инвалидитету у националном акционом плану за климатске промјене.
6. Да ли циљне групе у контексту политика узимају у обзир социјално искључене или маргинализоване особе у земљи? Да ли је овај налаз подржан статистичким подацима и/или чињеницама заснованим на доказима?	Да ли постоји добро аргументована анализа мјеродавних истраживања, заједно са статистиком, која указује да особе са инвалидитетом, етничке заједнице или друге рањиве групе треба да буду приоритетне у мјерама Акционог плана за једнакост и недискриминацију?

ПРЕГЛЕДАЈТЕ ПИТАЊА	ПИТАЊА ЗА ПОМОЋ
<p>7. Да ли су капацитети националних или локалних институција, који су кључни за спровођење политике, одговарајући и довољни да одговоре на потребе рањивих група?</p>	<p>Да ли локални план за РЈ анализира предности, слабости и могућности локалног тијела одговорног за праћење РЈ на нивоу града? Да ли постоји анализа специфичних вјештина или компетенција којима чланови групе треба да располажу, на примјер, за боље разумијевање потреба особа са инвалидитетом?</p>
<p>8. Да ли анализа проблема указује на потенцијалне ризике који би се могли појавити током спровођења политике и да ли постоји план како би се ти ризици могли ублажити?</p>	<p>На примјер, групе мушкараца се противе напорима локалне власти за економско оснаживање жена из маргинализоване групе (на примјер, Ромкиње). План ублажавања за превазилажење таквог ризика могао би бити едукација Рома о социјалним бенефицијама зарад већег укључивање Рома.</p>
<p>9. Да ли су анализирани капацитети сектора цивилног друштва који могу активно допринијети унапређењу концепта РПСИ приликом спровођења политике?</p>	<p>Да ли акциони план за образовање разматра ОЦД које се баве особама са инвалидитетом, који су њихови капацитети и које би могле бити предности њиховог ангажовања? Може ли акциони план бити инклузивнији за особе са инвалидитетом уколико се локалне ОЦД укључе у његово спровођење, и шта би то било?</p>
<p>10. Да ли постоји интерсекционални приступ када се анализирају проблеми и потребе циљних група којима је политика намијењена? Да ли сматрате да је интерсекционална анализа свеобухватна како би одговорила на потребе рањивих група, жена и дјеце?</p>	<p>Да ли су у локалном плану социјалне политике и здравствене заштите идентификоване различите препреке за приступ здравственим и социјалним услугама за жене из урбаних подручјима у поређењу са руралним подручјима?</p>

Табела 2: РПСИ – СПРОВОЂЕЊЕ ПОЛИТИКЕ

Прегледајте питања	Питања за помоћ
1. Да ли су аспекти родне неједнакости и социјалне искључености укључени у циљеве политике?	Да ли је у локалном акционом плану за запошљавање, као један од главних приоритета постављено запошљавање жена?
2. Да ли се предложене мјере политике посебно односе на род, родну равноправност и социјалну искљученост?	Да ли су локалне интервенције осмишљене на начин да побољшају ниво образовања Ромкиња? Уколико се планирају обуке за запошљавање Ромкиња, да ли су предложене теме прилагођене њиховим потребама? Да ли сте предвидјели да обуке можда неће допринијети повећању учешћа жена на тржиште рада, или ће само повећати неједнакост?
3. Постоји ли могућност да ће предложене активности изазвати супротан ефекат, односно довести до повећања неједнакости или социјалне угрожености?	
4. Да ли предложене активности јачају улогу и утицај жена у друштву?	На примјер, да ли се планира оснивање групе за подршку жена жртава насиља, или изградња капацитета жена за предузетништво, или обуке о родној равноправности за мушкарце као активне промотере родне равноправности, или пружање могућности женама да учествују у креирању политике на националном или локалном нивоу, или подршка младим људима у образовању да превазиђу родне стереотипе о традиционалној улози жена.
5. Да ли ће предложене активности побољшати статус и капацитете (вјештине, знања) рањивих и маргинализованих група у друштву? Ко су ове групе и да ли су ове групе од посебног значаја за постизање циљева политике?	На примјер, да ли су у политици запошљавања циљане особе са инвалидитетом или се обезбјеђују обуке за посао како би се изградиле вјештине особа са инвалидитетом прилагођене њиховим потребама и степену инвалидитета? Постоје ли активности за повећање приступа здравственим услугама за мигранте/избјеглице или мјере за повећање учешћа особа са инвалидитетом у креирање локалних политика.
6. Да ли политика наводи активности за укључивање различитих заинтересованих страна које би ојачале промоцију РПСИ у јавном простору?	Да ли су обуке за РПСИ за представнике државних институција предвиђене националном стратегијом за РЈ? Да ли се при избору учесника из државних институција (на примјер, Ромкиње, особе са инвалидитетом) узима у обзир различитост? Да ли је учешће невладиних организација које представљају потребе одређених маргинализованих заједнице такође узето у обзир?
7. Да ли политика укључује активности за размјену знања/искуства између различитих заинтересованих страна о питањима РПСИ? Или, да ли активности које се баве специфичним родним питањима, такође процјењују утицај родних неједнакости на оснаживање жена или оснаживање маргинализованих група?	Да ли Национална стратегија за заштиту жена од насиља и насиља у породици планира организовање састанака између ОЦД-а и локалних центара за социјални рад ради побољшања координације и система упућивања? Или је предвиђена радионица са различитим заинтересованим странама на којој се расправља у којој мјери је градски акциони план запошљавања ефикасан у повећању учешћа жена на тржишту рада и шта треба побољшати или промијенити?

Прегледајте питања	Питања за помоћ
<p>8. Да ли се организације цивилног друштва појављују као партнери у спровођењу одређених активности у политици, према свом искуству и стручности у области РПСИ? Да ли је њихово учешће одговарајуће за постизање циљева политике?</p>	<p>Да ли се одређене ОЦД које располажу искуством и стручношћу у раду на родним питањима или маргинализованим групама мапирају и узимају у обзир у локалном акционом плану за РЈ? Да ли одређене ОЦД спроводе неке активности? Да ли су активности за учење и размјену искустава у вези РПСИ између локалног становништва, власти и локалних ОЦД-а узети у обзир?</p>
<p>9. Да ли су активности у складу са и доприносе за примјену Закона о једнаким могућностима жена и мушкараца? Уколико постоје правне празнине, како се те празнине могу превазићи како би се осигурало да су начела РПСИ усклађени са националним законодавством?</p>	<p>У којим члановима/обавезама из Закона о једнаким могућностима, локални акциони план за борбу против дискриминације доприноси јачању РПСИ? Да ли постоје активности које су у супротности са члановима закона? Да ли акциони план доприноси у великој мјери за унапређењу РПСИ на нове локалитете у складу са законском регулативом или, пак, неће имати посебног утицаја?</p>
<p>10. Да ли су мјере политике одговарајуће и надопуњавајуће циљевима и активностима из закона и/или Националне стратегије за родну равноправност? Постоје ли велике празнине и како се могу превазићи како би се РПСИ начела ускладила са националном стратегијом?</p>	<p>У којим активностима националне стратегије за РЈ, локални акциони план за борбу против дискриминације доприноси јачању РПСИ? Да ли постоје активности које се супротстављају начелима националне стратегије? Да ли ће акциони план у великој мјери допринијети унапређењу РПСИ на локалном нивоу у складу са националним политикама или, пак, неће имати значајан утицај?</p>
<p>11. Да ли је интерсекционални приступ укључен у активности политике како би се на одговарајући начин одговорило на потребе различитих друштвених група?</p>	<p>Да ли су различите препреке за приступ здравственим услугама за жене из урбаних подручјима у поређењу са руралним подручјима идентификоване у локалном акционом плану за здравље? Да ли су здравствене потребе жена са инвалидитетом анализирале одвојено?</p>
<p>12. Да ли су извори финансирања или други ресурси додијељени за спровођење активности за унапређење концепта РПСИ у оквиру политике?</p>	<p>Да ли у активностима за РПСИ постоје институције које су наведене као одговорна тијела за спровођење ових активности у националном акционом плану за РЈ? Да ли је наведено одакле ће бити додијељен буџет (конкретни програм, међународни пројекат или нешто слично)? У националној стратегији за борбу против дискриминације, да ли су планирани буџети за обуке за сензибилизацију државних органа по питањима од значаја за особа са инвалидитетом, етничке заједнице или друге рањиве групе, или за стицање знања о различитим алатима за праћење и вредновање родних питања?</p>

Табела 3: РПСИ – ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ ПОЛИТИКЕ

Прегледајте питања	Питања за помоћ
1. Да ли је прикупљање података према полу, старосној доби, инвалидитету (или други облик искључења) предвиђено за оцјену ефикасности политике у вези са РПСИ?	Да ли акциони план за РЈ предвиђа прикупљање података о жртвама насиља на основу инвалидитета и етничке припадности или других друштвених карактеристика?
2. Да ли политика предвиђа оснивање тијела за праћење и вредновање, и уколико је тако, да ли су аспекти РПСИ укључени у његов мандат? Да ли су жене и маргинализоване групе укључене у тијело и план за праћење и вредновање политике?	Да ли постоји тијело које је основало Министарство просвјете у националном акционом плану за образовање за праћење показатеља исхода, укључујући и активности везане за РПСИ. Да ли се наводи које ће ОЦД учествовати у националном тијелу или како ће се осигурати учешће цивилног сектора који ради на родним и маргинализованим групама у овом тијелу?
3. Да ли план праћења и вредновања предвиђа састанке за вијећање између различитих заинтересованих страна како би се разговарало о томе да ли је и у којој мјери концепт РПСИ узет у обзир у спровођењу политике?	Да ли постоји тијело за праћење и вредновање које се повремено састаје и разговара о спровођењу активности за РПСИ и о наученим лекцијама у циљу побољшања стратегије и приступи за повећану инклузију РПСИ?
4. Да ли су показатељи родно осјетљиви и инклузивни за рјешавање потреба рањивих/маргинализованих група? Да ли постоји интерсекционални приступ у постављању показатеља и који су показатељи важни за праћење резултата политике?	Да ли план праћења и вредновања за процесе поступања са дискриминацијом прати случајеве по различитим основама? Да ли постоји консензус о томе по ком основу ће се дискриминација пратити и да ли су одређене циљне групе које су посебно подложне стигматизацији и дискриминацији искључене?
5. Да ли су наведени алати за прикупљање/анализу родних показатеља и која је институција одговорна?	Да ли локални акциони план запошљавања наводи која је институција одговорна за прикупљање и извјештавање о показатељима за запосленост особа са инвалидитетом?
6. Да ли је планирано периодично вредновање/прегледање политике како би се процијенио њен утицај на унапређење РПСИ на средњи рок?	Уколико се планирају истраживања у оквиру акционог плана запошљавања, да ли је наведено да је један од специфичних циљева тих истраживања процјена релевантности, ефикасности и ефективности његовог спровођења у вези са РПСИ?

Прилог Б: РПСИ семафор – брзи водич за оцјену политике

<p>Политика НИЈЕ осјетљива на РПСИ</p>	<p>У цјелости одсуствује концепт РПСИ</p>	<p>Родне норме и неједнаки односи моћи или потенцијалне могућности за социјалну инклузију не узимају се у обзир приликом развоја и спровођења политике. Не постоје подаци разврстани према роду, раси, инвалидитету, економском положају или другим основама маргинализације. Не постоји дискусија или анализа о томе како ће род или искљученост одређених друштвених група у политичком окружењу утицати на унапређење родне равноправности и социјалне инклузије.</p>
	<p>Експлоатишући однос према РПСИ</p>	<p>Политика појачава родне неједнакости и социјалну искљученост жена и одређених рањивих и маргинализованих група. На примјер, локални акциони план неке јединице локалне самоуправе укључује активности које захтијевају од незапослених мајки да волонтирају заједно са ученицима (својом дјецом) у школи у сврси промовисања здраве животне средине, али да при том не добијају никакву надокнаду за то или неку другу директну корист од те активности. Укључивање таквих мјера експлоатише неглађену радну снагу жена и додатно продубљује њихову економску рањивост.</p>
	<p>Не препознају се аспекти РПСИ</p>	<p>Родне норме и друштвене неједнакости препознате су као кључни аспекти контекста у којем се политика спроводи, али не постоје конкретне мјере и циљеви за рјешавање изазова родне и социјалне искључености.</p>
<p>Политика ЈЕСТЕ осјетљива на РПСИ</p>	<p>Постоји прилагођеност према РПСИ</p>	<p>Препознаје се потреба да се РПСИ укључи у политику и предвиђају се мјере које се односе на род, расу, инвалидитет и друге друштвене разлике како би се постигли циљеви. На примјер, мјере се баве практичним потребама жена за приступ методама планирања породице, али се не баве коријенима / узроцима изазова недовољног приступа контрацепцији, што утиче на родне неједнакости. Ово се може посматрати као „пропуштена прилика“ да се предузме прави корак ка промјени родних норми. Ипак, овакве политике представљају својеврстан критичан први корак ка унапређењу родне равноправности и трансформисању социјалне инклузије.</p>
	<p>Трансформативни (свеобухватни) приступ РПСИ</p>	<p>Политика у потпуности обухвата укључивање и трансформисање рода и родних улога, као и друштвене неједнакости, како би се постигле одрживе промјене, родна равноправност и социјална инклузија искључених група. Родни стереотипи и дискриминаторске норме се „оспоравају“, а политика настоји да преобликује неједнаке односе моћи између друштвених група, дјечака и дјевојчица, мушкараца и жена, кроз промјену улога, статуса у друштву, и прерасподјелу средстава.</p>

Прилог В: Списак провјера за укључивање РПСИ у политике

Овај списак провјера је користан алат за анализу укључивања РПСИ у политике, који се може примијенити као алтернативни метод на претходно предложени оквир (иако су, у суштини, оба алата прилично слична). Он представља једну врсту прилагођавања алата који је настао након вишегодишњег истраживања ФЦДО-а (Министарства спољних послова Уједињеног Краљевства) [2] за програмирање развојне помоћи у Непалу од стране Adam Smith International-a, а уз помоћ британске амбасаде у Катмандуу.

1. Анализа РПСИ		Напомене, налази:
<p>Да ли ова политика укључује оперативну и интерсекционалну анализу родне равноправности и социјалне инклузије о препрекама и другим проблемима са којима се суочавају жене и рањиве групе?</p> <p>Да ли је анализа РПСИ коришћена у осмишљавању и провођењу мјера и интервенција у политици, укључујући и њихово прилагођавање по потреби?</p> <p>Да ли политика планира да спроведе анализу РПСИ на тренутном нивоу како би се информисало о потреби да се интервенције и мјере преиначе?</p>	<p>ДА</p> <p>ДЈЕЛИМИЧНО</p> <p>НЕ</p>	
2. Фокусиране интервенције за РПСИ		Напомене, налази:
<p>Да ли политика укључује интервенције које су посебно фокусиране на РПСИ, а које су претходно засноване на анализи РПСИ?</p> <p>Да ли се очекује да ће резултати ових интервенција довести до стварних промјена; на примјер, економског оснаживања одређене групе, промјене у понашању или, пак, да ће утицати на позитивне промјене у некој сфери друштвеног живота?</p> <p>Да ли постоји јасна веза у политици између интервенција које су карактеристичне за РПСИ и других интервенција које се планирају спровести?</p>	<p>ДА</p> <p>ДЈЕЛИМИЧНО</p> <p>НЕ</p>	
3. Учешће и покривеност		Напомене, налази:
<p>Да ли политика улаже напоре да допре до жена и маргинализованих група како би одговорила на њихове основне потребе и узела у обзир препреке које их спречавају да учествују у друштвеним процесима?</p> <p>Да ли политика јасно прецизира циљне групе које намјерава да покрије, укључујући и оне који се суочавају са вишеструким облицима дискриминације?</p> <p>Да ли је анализа РПСИ коришћена у развоју стратегија за подстицање учешћа различитих рањивих група и жена у спровођењу политика?</p>	<p>ДА</p> <p>ДЈЕЛИМИЧНО</p> <p>НЕ</p>	
4. Партнерства		Напомене, налази:
<p>Да ли политика планира да током свог спровођења успостави партнерства са организацијама које раде са женама и маргинализованим групама у различите сврхе?</p> <p>Да ли се профил партнера подудара са профилем маргинализованих група до којих програм покушава да дође?</p> <p>Да ли укључивање партнера јача фокус РПСИ у политици или је то више декларативно?</p>	<p>ДА</p> <p>ДЈЕЛИМИЧНО</p> <p>НЕ</p>	

5. Буџетирање		Напомене, налази:
<p>Да ли политика наводи изворе финансирања за специфичне интервенције за РПСИ и да ли постоје конкретни буџети за спровођење таквих интервенција?</p> <p>Да ли политика укључује конкретне буџете за унутрашње аспекте свог спровођења (на примјер, обука за координациони тим или за партнере о темама као што су родна равноправност, дискриминација или анализа РПСИ) или, пак, за спољне аспекте (програмске интервенције)?</p> <p>Да ли политика укључује аспекте праћења трошкова специфичних интервенција везаних за РПСИ?</p>	<p>ДА</p> <p>ДЈЕЛИМИЧНО</p> <p>НЕ</p>	
6. Ризици		Напомене, налази:
<p>Да ли политика узима у обзир потенцијалне ризике повезане са укључивањем РПСИ у интервенције (на примјер, реакције заједнице на залагања политике да се уведу промјене које сеprotиве традиционалним нормама или, пак, на усмјеравање средстава на одређене маргинализоване групе које нису друштвено прихваћене)?</p> <p>Да ли су учињени одговарајући напори у оквиру политике да се смање ефекти сагледаних ризика повезаних са укључивањем специфичних интервенција за РПСИ?</p> <p>Да ли се неки од уочених ризика повезаних са укључивањем специфичних интервенција за РПСИ прати као дио укупних процеса управљања ризицима политике?</p>	<p>ДА</p> <p>ДЈЕЛИМИЧНО</p> <p>НЕ</p>	

Број	Активности (за побољшање)
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Рјечник појмова

Родна равноправност	Односни се на једнака права, одговорности и могућности за жене, мушкарце, дјевојчице и дјечаке. Једнакост не значи да су жене и мушкарци исти, већ да права жена и мушкараца, њихове одговорности и могућности неће зависити од тога да ли су рођени као мушко или као женско. Родна равноправност подразумијева да се интереси, потребе и приоритети жена и мушкараца узимају у обзир, уважавајући разноликост различитих група жена и мушкараца. Родна равноправност није женско питање, већ треба да пробуди и у потпуности ангажује и мушкарце и жене. Равноправност жена и мушкараца се сагледа и као питање људских права и као предуслов и показатељ одрживог друштвеног развоја фокусираног на потребе људи.
Социјална инклузија	То је процес којим друштво улаже напоре да обезбеди једнаке могућности за све људе, без обзира на њихово порекло, како би могли да остваре свој пуни потенцијал у животу. Такви напори укључују усвајање политика и мјера које промовишу једнак приступ јавним услугама и омогућавају учешће грађана у процесима доношења одлука који утичу на њихове животе.
Родна анализа	То је метод којим утврђујемо како људи, због свог родног идентитета или родног изражавања, могу бити третирани другачије од других или могу имати искуства различита од других у развоју својих потенцијала или могућности у друштву. Родна анализа помаже да се боље разумију препреке које спречавају људе да, због њиховог рода, учествују у друштву и његовим процесима на равноправној основи. То је процес за боље разумијевање разлика у улогама, одговорностима и потребама жена и мушкараца у било ком друштвеном контексту. Подразумијева испитивање како родне разлике и неједнакости утичу на различите аспекте живота, укључујући и приступ средствима, могућностима и моћи.
Рањиве групе	Група(е) људи који су обесправљени и који су више подложнији сиромаштву и социјалној неправди од других друштвених група јер имају мање моћи, социјално су зависни и су мање видљиви.
Маргинализоване групе	Описује људе који су у потпуности или дјелимично искључени из учешћа у друштву у којем живе и који нису у могућности да остваре своја права на образовање, запошљавање, здравствену заштиту итд. због својих идентитетских карактеристика и због друштвене стигматизације и дискриминације.

Род Односи се на друштвене карактеристике и могућности повезане са тиме да се буде мушкарац или жена, на односе између жена и мушкараца и дјевојчица и дјечака, као и на односе између жена и између мушкараца. Ове карактеристике, могућности и везе су друштвено конструисане и уче се кроз процесе социјализације. Оне су специфичне за друштвене контексте и за дато вријеме, и су промјенљиве природе. Род одређује шта се очекује, шта је дозвољено и шта се вреднује код жене или код мушкараца у датом друштвеном контексту. У већини друштава постоје разлике и неједнакости између жена и мушкараца у одговорностима које су им додијелене, у активностима које предузимају, у приступу и у контроли над средствима и приходима, као и у могућностима доношења одлука.

Родни стереотипи Односе се на унапријед створене идеје којима се женама и мушкарцима произвољно приписују неке карактеристике и улоге, које су одређене и ограничене њиховим полом.

Интеграција РПСИ Односи се на укључивање стратегија и приступа у оцјени политика/програма/пројеката, у њиховом развоју, спровођењу и вредновању, а како би се узеле у обзир перспективе родне равноправности и социјалне инклузије за свеобухватно и одговарајуће покривање родних неједнакости и социјалне искључености.

Интерсекционалност Односи се на начин на који се вишеструке карактеристике идентитета (као што су род, раса, пол, социоекономски положај, сексуална оријентација, инвалидитет, родни идентитет) комбинују и укрштају како би створиле различите потребе код људи, и начин на који се вишеструки облици дискриминације (као што су сексизам, расизам, хомофобија, класна дискриминација) комбинују и преплићу на начине који утичу на искуства и животе појединаца као резултат њихових вишеструких идентитетских карактеристика. На примјер, Ромкиња која живи у руралној средини и има физички инвалидитет суочава се са вишеструким идентитетским карактеристикама, и ови ће идентитети утицати на начин на који је друштво третира и на њене могућности да оствари своја социјална, здравствена и економска права.

Родни показатељи Су подаци који прате родне разлике, промјене које се дешавају током времена, а које се односе на родне карактеристике, и напредак ка постизању циљева родне равноправности.

Библиографија

1. HM Government and CSSF Global MEL Partnership (2022) - "CSSF GESI Guidance Marker" (https://assets.publishing.service.gov.uk/media/66670bb43d0e9a43f75f63cb/ISF_GESI_Marker_Guidance_.pdf)
2. Adam Smith International and British Embassy Kathmandu (2024) - "Gender Equality and Social Inclusion Mainstreaming Research. Final Report" (https://assets.publishing.service.gov.uk/media/663e0f65b7249a4c6e9d3264/EACDS_2215_Nepal_BEK_GESI_Final_Report_24_04_19.pdf)
3. USAID (2020) - "Gender Equity & Social Inclusion in Project Management Workbook"
4. International Development Partners Group, Nepal (2017) - "A Common Framework for Gender Equality & Social Inclusion" (<https://www.undp.org/nepal/publications/common-framework-gender-equality-and-social-inclusion>)
5. World vision (2020) - "A Toolkit for Integrating Gender Equality and Social Inclusion. In Design, Monitoring and Evaluation" (<https://app.mhpss.net/?get=393/wvi-gender-equity-and-social-inclusion-toolkit.pdf>)
6. World Vision (2023) - "Gender Equality and Social Inclusion. Approach and Theory of Change" (https://www.wvi.org/sites/default/files/2023-07/WV-GESI-Approach-Theory-of-Change-2nd-Edition-2023_0.pdf)
7. IPPF (2019) - "Gender equality toolkit for IPPF Member Associations: Gender Assessment Tool" (<https://www.ippf.org/sites/default/files/2019-07/Gender%20assessment%20tool%20-%20English.pdf>)
8. Girls' Education Challenge (2019) - "Gender Equality and Social Inclusion (GESI) Self-Assessment Tool for Projects Guidance Document" (https://hc.girlseducationchallenge.org/media/uhqpl52c/gesi_tool_external_october_2019.pdf)
9. Foreign Commonwealth & Development Office and UK International Development (2023) - "How to Guidance Note on Gender Equality and Social Inclusion"
10. XEPA (2025) - „Оквир за укључивање родне равноправности и социјалне инклузије у креирање политика Републике Северне Македоније“ (https://hera.org.mk/wp-content/uploads/2025/06/resi-mkd_1.pdf)

